

مقوق ما

سال اول
شماره ۱۸

ما از عدالت سهمی داریم

سازمان حقوق بشر ایران

۹ شهریور ۱۳۹۴ / ۳۱ آگوست ۲۰۱۵

قاچاق انسان

رویکرد قوانین داخلی و بین‌المللی به قاچاق انسان

ایران به عنوان مبدا، مسیر و مقصد قاچاق انسان

پروتکل پالمو؛ تلاشی برای مهار قاچاق انسان

ایران چهار راهی بزرگ برای تجارتی نامشروع

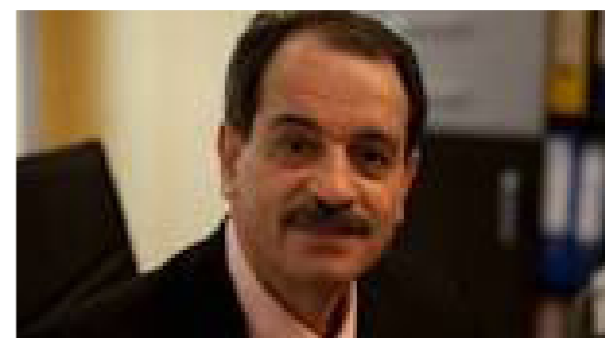
کودکانی در انتظار مشتری

محروم شدن عبدالفتاح سلطانی از ملاقات حضوری

دخترعبدالفتاح سلطانی، وکیل و فعال حقوق بشر در اعتراض به تصمیم دادستان تهران مبنی بر اجازه ندادن برای ملاقات پدرش در زندان توسط اعضای خانواده به کمپین بین‌المللی حقوق بشر در ایران گفت: «مادرم از ملاقات حضوری این ماه با پدرم محروم شد چون به گفته منشی دادستان تهران مادرم زیاد در اینترنت است و با سایت‌ها مصاحبه می‌کند. آخر این چه استدلالی است؟ اگر کار خلاف قانونی انجام نمی‌دهند چرا باید نگران مصاحبه‌های مادرم باشند و اگر کار خلاف قانون انجام می‌دهند چرا رفتارهایشان را متوقف نمی‌کنند».

تکذیب حکم ارتداد طاهری از سوی مراجع

چندماه پیش برخی سایت‌ها اعلام کردند محمدعلی طاهری بنا بر فتوای سه تن از مراجع تقلید محکوم به اعدام شده است و آنها فتوای مفسد فی الارض بودن طاهری را امضا کرده‌اند. اینها استفتاهای جدیدی به شرح زیر از مراجع گرفته است: حکم ارتداد محمدعلی طاهری را صادر فرموده‌اید؟ در صورت صدور حکم حضرت‌عالی، ایشان قبل از محکومیت اظهار ندامت و توبه نموده‌اند، آیا حکم ارتداد با توبه ساقط می‌شود؟ آیت‌الله مکارم‌شیرازی: «چنین مطلبی (حکم به ارتداد) صحت ندارد، ولی ایشان انحرافات فراوانی دارند و شرکت در کلاس‌های ایشان جایز نیست». آیت‌الله علوی گرگانی: «چنانچه به متن فتوا دقت کرده باشید

مائده سلطانی گفت: «منشی دفتر دادستان تهران به مادرم گفته است شما مرتب در اینترنت هستید و پرینت مصاحبه‌های مادرم را گذاشته روی میز و گفته به همین دلیل این بار ملاقات حضوری به مادرم تعلق نمی‌گیرد». دخترعبدالفتاح سلطانی با توضیح اقدامات دادستانی طی ۴ سال حبس پدرش به کمپین گفت: «آقای جعفری دولت‌آبادی، دادستان تهران هیچ اختیاری از خودش ندارد و بنابراین قانون را اجرا نمی‌کند. ظاهراً ماموران اطلاعات به او می‌گویند که چه کاری باید انجام دهد».

مائده سلطانی در ادامه گفت: «همین اواخر مادرم در مصاحبه‌ای گفته بود پدرم مرخصی سه روزه‌ای که به او تعلق گرفته را نپذیرفته است که همین باعث حذف ملاقات حضوری این ماه مادر و پدرم شد. دادستانی با مرخصی پدرم برای سه روز با ارایه ۵۰۰ میلیون تومان وثیقه موافقت کرده بود؛ اما پدرم گفت پس از چهار سال آن هم با این وثیقه سنگین فقط برای سه روز به مرخصی نخواهد آمد و قبول نکرد چون نمی‌توانست در این ۷۲ ساعت حتی به درمان پزشکی خود هم برسد».

دختر این وکیل در ادامه گفت: «طبق قانون، هر زندانی باید ۳۶ روز در سال مرخصی داشته باشد؛ اما این قانون در مورد زندانیان بسیاری از جمله پدرم رعایت نمی‌شود. پدرم ۴ سال است حتی یک روز هم با خیال راحت بیرون نبوده، اگر در این چند سال از زندان بیرون رفته چند ساعت در بیمارستان نبوده، اگر در این چند سال از زندان بیرون هم که در بیمارستان بستری بود».

عبدالفتاح سلطانی، وکیل و عضو کانون مدافعان حقوق بشر در تاریخ ۱۹ شهریور ماه ۱۳۹۰ دستگیر شد و از آن زمان تا کنون در زندان اوین به سر می‌برد.

خواهید دانست که فتوای ارتداد بر فرض بیان مطالب مطرح در سؤال و انکار ضروریات دین می‌باشد و هیچ‌گونه فتوای قطعی بر ارتداد ایشان داده نشده است و این فتوا با فتوای شاهین نجفی که قطعی بوده است متفاوت می‌باشد و به‌صورت مشروط داده شده است و لذا نیاز به تصحیح دارد».

در استفتای دومی از آیت‌الله علوی گرگانی سؤال شده است: «آیا جناب‌عالی حکمی در خصوص ارتداد آقای محمدعلی طاهری صادر کرده‌اید؟ آیا با توبه حکم ارتداد ساقط می‌شود؟» وی پاسخ داد: «هیچ‌گونه حکم ارتدادی برای ایشان صد در صد صادر نشده است؛ بلکه مطالبی به ایشان منتسب شده که مخالف ضروری دین اسلام است که بر فرض صحت این مطالب حکم ارتداد ثابت است و بر فرض ثبوت چنانچه قبل از صدور حکم ارتداد توبه کرده باشند و ملتزم به آن نباشند حکم ساقط است». آیا مطالب مندرج در نوشته‌ها و افکار و نظریات محمدعلی طاهری متضمن افساد فی الارض و ارتداد است؟ آیت‌الله محمدعلی گرامی: «میزان کفر و ارتداد، انکار کلمه توحید «لا اله الا الله» یا کلمه رسالت «محمد رسول الله» می‌باشد. انکار ضروریات هم اگر به انکار آن دو برگردد یعنی با توجه به اینکه جزء دین است انکار نماید». خاطرنشان می‌شود که طبق ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی سابق و ماده ۴۷۷ قانون جدید، رئیس قوه قضاییه در صورتی که حکمی را خلاف شرع بین تشخیص دهد می‌تواند جلوی اجرای آن را بگیرد.

وکیل جیسون رضاییان: منتظر ابلاغ حکم دادگاه هستیم

وکیل جیسون رضاییان گفت: هنوز حکمی به ما ابلاغ نشده است و منتظر ابلاغ حکم موکلم هستیم». لیلا احسن به ایرنا گفت: «حکم، طبق روال قانونی، ظرف یک هفته بعد از ختم جلسه

سخنگوی کانون صنفی معلمان ایران بازداشت شد

محمود بهشتی لنگرودی از اعضای هیات مدیره کانون صنفی معلمان ایران روز ۱۵ شهریور ماه سال جاری با مراجعه ماموران امنیتی در منزلش بازداشت شد.

سهیل بابادی به هفت سال حبس محکوم شد

سهیل بابادی، زندانی سیاسی محبوس در زندان رجایی‌شهر کرج به تازگی طی حکمی به اتهام اجتماع و تبانی علیه امنیت ملی و توهین به رهبری به هفت سال زندان محکوم شده است. او پیش‌تر در دادگاه کیفری ۱۴ اردیبهشت امسال بر گزار شده بود.

دادرسی صادر و ابلاغ می‌شود. با وجود این که بیست و چند روز از زمان پایان جلسه رسیدگی به پرونده موکلم گذشته است؛ اما حکمی در این خصوص صادر و به ما ابلاغ نشده است».

وکیل جیسون رضاییان افزود: «وقتی ختم دادرسی پرونده‌ای اعلام می‌شود، یعنی آن پرونده در حال صدور حکم است».

به گزارش ایرنا، جلسات دادگاه رسیدگی به پرونده جیسون رضاییان خبرنگار واشنگتن‌پست طی چهار نوبت در شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب اسلامی به ریاست قاضی صلواتی برگزار شد که آخرین جلسه آن نوزدهم مردادماه بود و ختم دادرسی اعلام شد. احسن، وکیل جیسون رضاییان پیش‌تر در گفت‌وگو با ایرنا درباره پرونده یگانه صالحی همسر جیسون رضاییان و عکاس همراه وی گفته بود که هنوز به پرونده آنان رسیدگی نشده است و تکلیف این دو پرونده مشخص نیست.

جیسون رضاییان روزنامه‌نگار ایرانی تبار آمریکایی، تیرماه سال گذشته همراه همسر و یکی از دوستانش بازداشت شد و کمی پس از آن، همسر و دوست او آزاد شدند؛ اما جیسون در بازداشت ماند.

به گزارش واحد اطلاع‌رسانی کانون صنفی معلمان ایران (تهران)، بهشتی لنگرودی، عضو ارشد و سخنگوی کانون صنفی معلمان ماموران با حکم شعبه دو بازپرسی اوین اقدام به ورود و تفتیش منزل و ضبط برخی وسایل موجود در خانه کرده‌اند. تاریخ حکم بازداشت مربوط به پنجم مردادماه بوده و هیچ اطلاعی از نهاد بازداشت کننده و محل نگهداری وی در دست نیست.

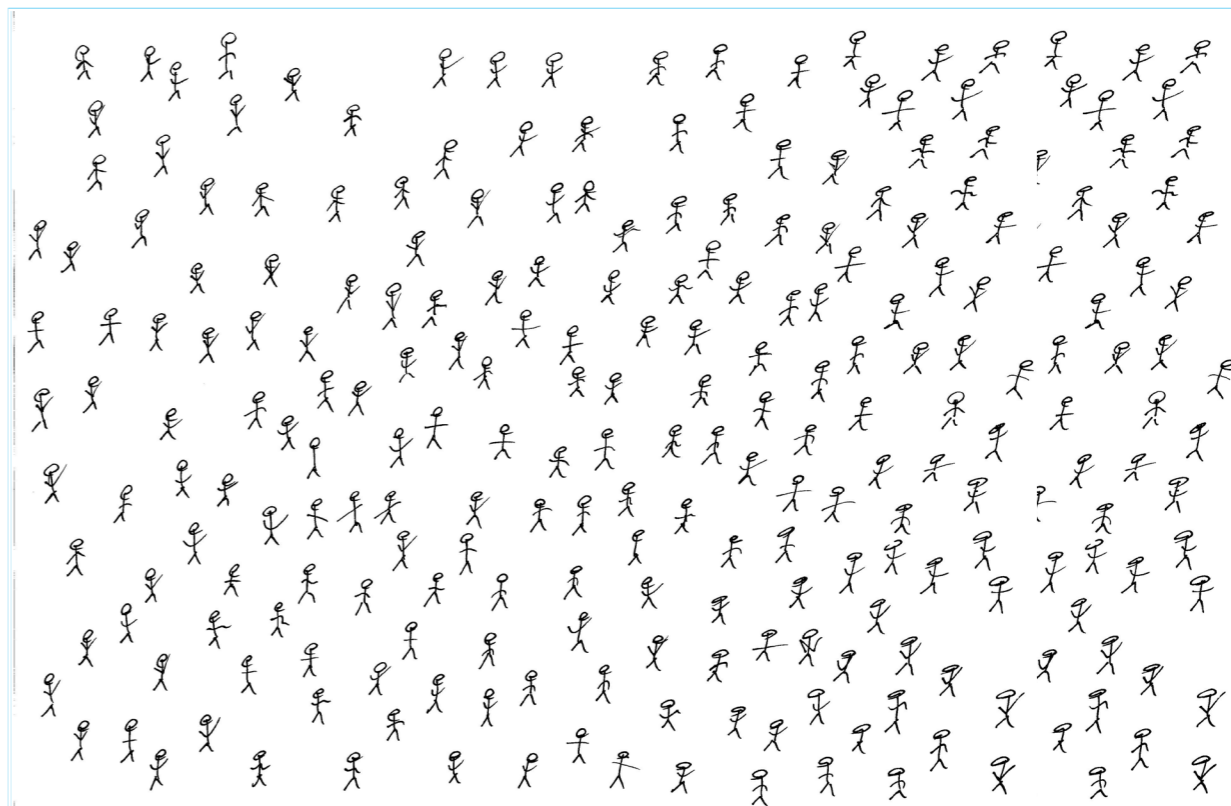
این در حالی است که این عضو ارشد کانون در جلسه‌ای مشترک میان کانون صنفی معلمان و نوبخت معاون رئیس جمهور حضور یافته و گزارشی از مشکلات صنفی معلمان را ارائه داده بود.

در تاریخ نهم شهریور ماه نیز محمدرضا نیک‌نژاد و مهدی پهلوی دو عضو دیگر کانون صنفی معلمان با حکم همین شعبه بازداشت و روانه زندان شدند. علاوه بر این سه نفر؛ علی اکبر باغانی، اسماعیل عبدی و رسول بداقی از دیگر اعضای کانون صنفی معلمان نیز در زندان به سر می‌برند.

محکوم شده بود.

به گزارش رادیو زمانه روز چهارشنبه ۱۱ شهریورماه / دوم سپتامبر، شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب به ریاست «قاضی مقبسه»، سهیل بابادی را به اتهام اجتماع و تبانی علیه امنیت ملی و توهین به رهبری به هفت سال زندان محکوم کرد. دادگاه رسیدگی به اتهامات تازه او در تاریخ ۱۴ اردیبهشت امسال برگزار شده بود.

سهیل بابادی پیش‌تر نیز به اتهام توهین به مقدسات در شعبه ۷۹ دادگاه کیفری استان تهران به پنج سال حبس محکوم شده بود. سهیل بابادی، اول خردادماه ۱۳۹۱ به دلیل نوشتن قطعاتی طنز در صفحه فیس‌بوک «کمپین یادآوری امام نقی به شیعیان» بازداشت شد. او در شهریور ۱۳۹۲ در نامه‌ای از زندان از ضرب و شتم، وارد شدن اتهامات جنسی و خانوادگی توسط بازجویانش به او به‌منظور اخذ اعتراف اجباری خبر داده بود.

پروتکل پالمو؛

تلاشی برای مهار قاچاق انسان

علی مهدی

قاچاق انسان به هرگونه فعالیتی گفته می‌شود که در آن یک شخص، فرد دیگری را وادار به انجام خدمتی اجباری کرده یا از خدمت اجباری او بهره‌برداری می‌کند.

کار غیرداوطلبانه، بردگی، کار اجباری در مقابل بدهی مالی و جابه‌جایی غیر قانونی افراد از کشوری به کشور دیگر؛ همه در چارچوب «قاچاق انسان» تعریف

می‌شود. قاچاق انسان به عنوان یک جرم بین‌المللی شناخته می‌شود. سالانه میلیون‌ها انسان در قاره‌های مختلف مورد تجارت قرار می‌گیرند تا جایی که قاچاق انسان پس از تجارت مواد مخدر، دومین تجارت غیرقانونی پر سود در جهان است. سازمان‌های جهانی در سال ۲۰۰۳ میزان پولی که در قاچاق انسان رد و بدل شده است را بین ۵ تا ۹ میلیارد دلار تخمین زدند.

پلیس بین‌الملل (اینترپل)، قاچاق انسان را فعالیتی دانسته که قربانیان آن انسان‌هایی هستند که علیرغم میل خود مورد فریب واقع شده و در کشورها و مناطق مختلف هدف تجارت قرار می‌گیرند، از استقلال و آزادی خود محروم شده و انواع

توهین‌ها و آزارهای جسمی و روحی بر آنها اعمال می‌شود. اینترپل، تجارت انسان را به سه دسته اصلی تقسیم کرده: تجارت به هدف بیگاری، تجارت برای سوء استفاده جنسی و همچنین تجارت با هدف استفاده از اعضای بدن.

قاچاق پناهجویان جزو مسائلی است که ارتباط مستقیم با موضوع تجارت انسان دارد، به طوری که قاچاق چیان، انسان‌ها را با هدف کسب سود مالی به شکل غیرقانونی وارد کشورهایی می‌کنند که تابعیت یا اقامت آنجا را نداشته و معمولاً رابطه خود با قربانی را بلافاصله بعد از دریافت پول قطع می‌کنند. سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰ پروتکل منع و مقابله با قاچاق انسان را در شهر پالمو ایتالیا به تصویب رساند و از ۲۵ دسامبر سال ۲۰۰۳ با امضای ۱۱۷ کشور عضو به حالت اجرایی درآمد. دفتر مبارزه با مواد مخدر و جنایت‌های سازمان‌یافته سازمان ملل مسوول اجرای پروتکل پالمو است بدین شکل که به کشورهای امضا کننده این پروتکل کمک می‌کند تا قوانین و راه‌کارهایی را برای مقابله با قاچاق انسان و مواد مخدر وضع کنند. امضاکنندگان این پروتکل موظف هستند تا با هرگونه تجارت انسان مقابله کرده و علاوه بر افزایش همکاری با دیگر کشورهای عضو، به قربانیان تجارت انسان کمک کنند. کشورهای عضو این پروتکل در اعلامیه‌ای ذکر کردند که

سازمان ملل در دسامبر ۱۹۹۸ کمیته‌ای را تشکیل داد که عضویت در آن برای همه کشورها آزاد بود. هدف این کمیته بررسی شرایط و تهیه پیش‌نویس طرحی بین‌المللی برای مقابله با جرایم سازمان‌یافته و همچنین بررسی راه‌کارهایی برای مقابله با تجارت زنان و کودکان بود. پس از آن در اجلاس پالمو در سال ۲۰۰۰ جزئیات پروتکل الحاقی این طرح نیز به تصویب رسید که به پروتکل پالمو مشهور شد. این پروتکل پالمو در واقع از سه پروتکل مختلف تشکیل شده که همگی زیرمجموعه میثاق جهانی مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فرامرزی است. این پروتکل برای نخستین بار، کار اجباری را هم‌ردیف و در زمره فعالیت‌های مرتبط با قاچاق انسان تعریف کرد. بر اساس تعریف این پروتکل، تجارت انسان به هر گونه فعالیتی گفته می‌شود که در آن افراد برخلاف میل‌شان به کاری مجبور شده، از محل زندگی خود منتقل شده، با استفاده از تهدید، زور، ربودن، فریب و جایگاه پایین فرد قربانی یا با پرداخت پول با کسی برای در اختیار گرفتن فرد دیگر؛ مجبور به بردگی جنسی، کار اجباری، قطع عضو به هدف تجارت و مهاجرت غیرقانونی می‌شود.

در گزارش سالانه وزارت امور خارجه آمریکا در مورد قاچاق انسان که در سال ۲۰۱۱ منتشر شد، روش‌های مختلفی که در زمره فعالیت‌های مربوط به قاچاق انسان قرار می‌گیرند به هشت بخش تقسیم شده‌اند:

• کار اجباری

کار اجباری که تحت عنوان کار غیرداوطلبانه نیز نامیده می‌شود، ممکن است به این علت رخ دهد که کارفرمایان بی توجه به اصول اخلاقی، از کارگرانی که به دلایلی مانند نرخ بالای بیکاری، فقر، جنایت، تبعیض، فساد، درگیری‌های سیاسی، و یا پذیرش فرهنگی این‌گونه اقدامات در جامعه، آسیب‌پذیر هستند، سواستفاده می‌کنند. مهاجران آسیب‌پذیری بیشتری در برابر این پدیده دارند، اما ممکن است انسان‌ها در کشور خود نیز وادار به کار اجباری شوند. قربانیان زن کار اجباری و یا کار به ازای بدهی، خصوصاً زنان و دخترانی که به عنوان مستخدم در خانه‌ها وادار به کار می‌شوند، اغلب مورد سواستفاده جنسی نیز قرار می‌گیرند.

علیرغم وجود قوانین محلی مختلف برای مبارزه با قاچاق و سوء استفاده از افراد به خصوص زنان و کودکان، تا زمانی که مصوبه‌ای جهانی برای مقابله با این روند وجود نداشته باشد، امکان حمایت از قربانیان تجارت انسان فراهم نیست و به همین دلیل نیازی فوری برای تصویب چنین طرحی وجود دارد. سازمان ملل در دسامبر ۱۹۹۸ کمیته‌ای را تشکیل داد که عضویت در آن برای همه کشورها آزاد بود. هدف این کمیته بررسی شرایط و تهیه پیش‌نویس طرحی بین‌المللی برای مقابله با جرایم سازمان‌یافته و همچنین بررسی راه‌کارهایی برای مقابله با تجارت زنان و کودکان بود. پس از آن در اجلاس پالمو در سال ۲۰۰۰ جزئیات پروتکل الحاقی این طرح نیز به تصویب رسید که به پروتکل پالمو مشهور شد. این پروتکل پالمو در واقع از سه پروتکل مختلف تشکیل شده که همگی زیرمجموعه میثاق جهانی مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فرامرزی است. این پروتکل برای نخستین بار، کار اجباری را هم‌ردیف و در زمره فعالیت‌های مرتبط با قاچاق انسان تعریف کرد.

بر اساس تعریف این پروتکل، تجارت انسان به هر گونه فعالیتی گفته می‌شود که در آن افراد برخلاف میل‌شان به کاری مجبور شده، از محل زندگی خود منتقل شده، با استفاده از تهدید، زور، ربودن، فریب و جایگاه پایین فرد قربانی یا با پرداخت پول با کسی برای در اختیار گرفتن فرد دیگر؛ مجبور به بردگی جنسی، کار اجباری، قطع عضو به هدف تجارت و مهاجرت غیرقانونی می‌شود.

در گزارش سالانه وزارت امور خارجه آمریکا در مورد قاچاق انسان که در سال ۲۰۱۱ منتشر شد، روش‌های مختلفی که در زمره فعالیت‌های مربوط به قاچاق انسان قرار می‌گیرند به هشت بخش تقسیم شده‌اند:

• کار اجباری

کار اجباری که تحت عنوان کار غیرداوطلبانه نیز نامیده می‌شود، ممکن است به این علت رخ دهد که کارفرمایان بی توجه به اصول اخلاقی، از کارگرانی که به دلایلی مانند نرخ بالای بیکاری، فقر، جنایت، تبعیض، فساد، درگیری‌های سیاسی، و یا پذیرش فرهنگی این‌گونه اقدامات در جامعه، آسیب‌پذیر هستند، سواستفاده می‌کنند. مهاجران آسیب‌پذیری بیشتری در برابر این پدیده دارند، اما ممکن است انسان‌ها در کشور خود نیز وادار به کار اجباری شوند. قربانیان زن کار اجباری و یا کار به ازای بدهی، خصوصاً زنان و دخترانی که به عنوان مستخدم در خانه‌ها وادار به کار می‌شوند، اغلب مورد سواستفاده جنسی نیز قرار می‌گیرند.

• قاچاق جنسی

هنگامی که یک شخص بالغ با زور یا با فریب‌کاری مجبور به تن‌فروشی می‌شود، آن شخص یک قربانی قاچاق جنسی است. تمامی کسانی که در پیدا کردن و به کار گرفتن، انتقال، پنهان کردن، تامین مکان اقامت، و یا سواستفاده جنسی از این قربانیان نقش داشته باشند، مرتکب جرم قاچاق انسان شده‌اند. قاچاق جنسی همچنین می‌تواند در قالب تن‌فروشی به ازای پرداخت بدهی صورت گیرد. زنان و دختران با استفاده از بدهی غیرقانونی که ظاهراً طی انتقال آنها به کشورهای مبدا، استخدام و به کارگیری و یا حتی فروش آنها برایشان ایجاد شده است، مجبور به تن‌فروشی می‌شوند. رضایت اولیه یک شخص برای تن‌فروشی، از لحاظ قانونی تعیین‌کننده و الزام‌آور نیست، به طوری که اگر این اشخاص پس از رضایت اولیه خود چه از طریق فریب و نفوذ روانی و چه از طریق اجبار فیزیکی وادار به تن‌فروشی شوند، قربانیان قاچاق انسان به شمار می‌روند و باید از مزایای مندرج در پروتکل پالمو بهره‌مند شوند.

• کار به ازای بدهی

یکی از انواع اجبار و تحمیل، استفاده از سند قرضه و یا بدهی است. این نوع کار اجباری که اغلب تحت عنوان کار به ازای پرداخت بدهی نامیده می‌شود، طبق پروتکل پالمو به عنوان نوعی از قاچاق انسان محسوب شده و غیر قانونی است. ممکن است در برخی از نظام‌های سنتی‌تر، این بدهی به فرزندان به ارث برسد. بر اساس اعلام وزارت خارجه آمریکا، در جنوب شرقی آسیا میلیون‌ها قربانی قاچاق انسان برای پرداخت بدهی‌های پدران و پدر بزرگان خود به کار اجباری گماشته شده‌اند.

• کار اجباری به ازای پرداخت بدهی در بین مهاجران

سواستفاده از قراردادهای و شرایط کاری خطرناک برای کارگران مهاجر لزوماً به معنای قاچاق انسان نیست. با این حال، تحمیل هزینه‌ها و بدهی‌های غیرقانونی به این کارگران در کشورهای مبدا می‌تواند منجر به ایجاد شرایط کار اجباری به ازای پرداخت بدهی شود.

• خدمتکاری بدون رضایت

یک نوع منحصر به فرد از کار اجباری، مربوط به کارگرانی است که بدون رضایت به کار در خانه‌ها وادار می‌شوند. فضای نگهداری این قبیل افراد اغلب به گونه‌ای است که سبب انزوای اجتماعی آنها شده، زمینه را برای سواستفاده از کارگران بر خلاف رضایت آنها فراهم می‌کند. این قبیل کارهای اجباری عمدتاً از چشم دولت‌ها پنهان می‌ماند چرا که مسوولان امکان بازرسی از منازل آن طور که از مکان‌های کار

ایران به عنوان مبدا، مسیر و مقصد قاچاق انسان

آسیب‌پذیری یا با دادن یا گرفتن مبالغی یا منافی برای تحصیل رضایت شغلی که روی دیگران کنترل دارد، که این اقدامات به منظور بهره‌برداری صورت می‌گیرد. بهره‌برداری شامل بهره‌برداری از فحشای دیگران یا اشکال دیگر بهره‌برداری جنسی، کار یا خدمات اجباری، به بردگی گرفتن یا اعمال مشابه بردگی، استثمار یا استخراج اعضاست.»

در ایران نیز بر طبق ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق انسان که در ۲۸ تیرماه ۸۳ به تصویب مجلس رسید، آمده است که قاچاق انسان عبارت است از «خارج یا وارد ساختن یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیزنگ یا با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده به قصد فحشا یا برداشت اعضا و جوارح، بردگی و ازدواج یا تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی کردن یا فراهم ساختن موجبات اخفای فرد یا افرادی که قاچاق شده‌اند پس از عبور از مرز به قصد فحشا یا برداشت اعضا و جوارح، بردگی و ازدواج.

از طریق گزارش‌هایی که در برخی رسانه‌ها منتشر می‌شود، از قاچاق زنان و دختران ایرانی به پاکستان و امارات متحده عربی سخن به میان آمده است، به گزارش سازمان دفاع از قربانیان خشونت، بر خلاف قاچاق به پاکستان، قاچاق دختران به دبی در مواردی با رضایت و آگاهی قربانیان انجام می‌شود به گونه‌ای که برخی از آنان، تمایلی به بازگشت به ایران را ندارند. به علاوه قربانیان قاچاق به پاکستان، از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در سطح پایین‌تری قرار دارند، در صورتی که قربانیان قاچاق به

حقوق ما - قاچاق انسان که امروزه «برده‌داری مدرن» نیز نام می‌گیرد، در سه دهه‌ی اخیر، افزایش قابل توجهی داشته و به یک پدیده‌ی آسیب‌زای اجتماعی تبدیل شده است. بر اساس آمارها، تجارت انسان پس از مواد مخدر و سلاح سودآورترین تجارت غیرقانونی دنیا است که میلیون‌ها دلار عاید باندهای قاچاق می‌کند. این پدیده کشور فقیر و یا غنی نمی‌شناسد و از آن‌جایی که به صورت پنهانی و زیرزمینی صورت می‌گیرد، از حساسیت بالایی برخوردار است و ابعاد و گستره آن چندان روشن و دقیق نیست. آمارهایی که از مراجع مختلف ارائه می‌شود، همواره تفاوت‌هایی را با یکدیگر نشان می‌دهند. کار اجباری، کار خانگی، خرید و فروش اعضای بدن و سوء استفاده جنسی از دستاوردهای قاچاق انسان هستند و این در حالی است که یک سوم از قربانیان قاچاق انسان را کودکان تشکیل می‌دهند.

با توجه به موقعیت ایران که در همسایگی کشورهای چون افغانستان و پاکستان قرار دارد و از سمت مرزهای غربی، با کشور ترکیه همسایه است؛ روزانه تعداد زیادی از کشورهای همسایه شرقی و از ایران از طریق کشور ترکیه به اروپا قاچاق می‌شوند. به طوری که کشور ایران به عنوان مبدا، مسیر و مقصد شبکه‌های قاچاق انسان شناخته شده است. در تعریفی که در ماده سوم پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص مصوب سال ۲۰۰۰ الحاقی به کنوانسیون ملل متحد علیه جنایات سازمان‌یافته فراملی، ارائه شده آمده است: «قاچاق اشخاص، به معنی استخدام کردن، اعزام، انتقال، پناه دادن یا پذیرفتن اشخاص است که به وسیله تهدید یا توسل به زور یا اشکال دیگر اجبار، ربودن، تقلب یا فریب، اغفال، سوء استفاده از وضعیت

بازدید می‌شود را ندارند.

• کار اجباری کودکان

یک کودک می‌تواند صرف‌نظر از مکانی که در آن بر خلاف رضایت خود وادار به کار اجباری می‌شود، قربانی پدیده قاچاق انسان نیز باشد. شاخص‌های احتمال کار اجباری کودکان شامل شرایطی است که در آن یک کودک ظاهراً تحت قیمومیت شخصی خارج از خانواده خود قرار دارد که کودک را وادار به انجام کارهایی می‌کند که سود مالی آن نصیب افرادی خارج از خانواده کودک می‌شود و کودک امکان ترک آن کار را ندارد.

• کودکان سرباز

استفاده از کودکان به عنوان سرباز هنگامی که مستلزم استخدام و به کارگیری غیرقانونی کودکان به عنوان یک رزمنده، کارگر و یا برای سوء استفاده جنسی توسط افراد مسلح باشد، مصداق قاچاق انسان به شمار می‌رود. مرتکبان ممکن است نیروهای دولتی، سازمان‌های شبه نظامی و یا گروه‌های شورشی باشند. بسیاری از کودکان به زور ربوده می‌شوند تا از آنها به عنوان رزمنده استفاده شود. بسیاری دیگر نیز به طور غیرقانونی وادار به باربری، آشپزی، نگهبانی، مستخدمی، پیغام‌بری و یا جاسوسی می‌شوند. دختران جوان ممکن است وادار به ازدواج و یا داشتن رابطه جنسی با جنگجویان مرد شوند. به شکل کلی، کودکان سرباز پسر و دختر اغلب از لحاظ جنسی مورد سواستفاده قرار می‌گیرند.

• قاچاق جنسی کودکان

طبق آمار یونسف در حدود دو میلیون کودک در عرصه تجارت جنسی جهانی وادار به تن‌فروشی

شده‌اند. استفاده از کودکان در عرصه تجارت جنسی طبق پروتکل پالمو ممنوع است.

پروتکل پالمو، کشورهای عضو را دعوت کرده تا قوانینی را وضع کنند که کرامت قربانیان قاچاق انسان حفظ شده و در عین حال خدماتی نیز به آنها ارائه شود.

بر اساس مفاد این پروتکل، قربانیان قاچاق انسان باید در جریان راه‌کارهای قضایی و اداری مربوط به این قبیل فعالیت‌ها قرار گیرند و در عین حال باید به آنها کمک کرد تا نظرات‌شان در مورد فعالیت علیه جنایت‌کاران ارائه داده و در وضع قوانین جدید داخلی از این نظرات استفاده شود.

ماده ششم از پروتکل پالمو کشورها را موظف کرده تا تدابیری برای بهبود سلامت جسم و روح قربانیان تدارک دیده و در این زمینه با سازمان‌های دولتی، غیردولتی و جامعه مدنی همکاری کنند. بر اساس این ماده، دولت‌ها موظف هستند به قربانیان قاچاق انسان مکانی برای سکونت داده و با دادن آموزش، آنها را وارد بازار کار کنند تا این افراد هر چه سریع‌تر بتوانند در جامعه حل شوند. در این زمینه دولت‌ها می‌توانند از کمک‌های جهانی نیز استفاده کنند.

اتحادیه اروپا نیز در ماه می سال ۲۰۰۵ توافق‌نامه‌ای را در ورشو لهستان به امضای ۴۳ کشور عضو رساند که بر اساس آن اعضا موظف هستند مفاد پروتکل پالمو را به اجرا درآورده و با هرگونه عملی که در چارچوب قاچاق انسان تعریف می‌شود، مبارزه کنند. در سال ۲۰۰۷ توافق‌نامه تکمیلی حمایت از کودکان در برابر سوء استفاده جنسی و کار اجباری نیز به توافق‌نامه قبلی اضافه شده و به تأیید کشورهای عضو اتحادیه اروپا رسید

استفاده از کودکان به عنوان سرباز هنگامی که مستلزم استخدام و به کارگیری غیرقانونی کودکان به عنوان یک رزمنده، کارگر و یا برای سوء استفاده جنسی توسط افراد مسلح باشد، مصداق قاچاق انسان به شمار می‌رود. مرتکبان ممکن است نیروهای دولتی، سازمان‌های شبه نظامی و یا گروه‌های شورشی باشند. بسیاری از کودکان به زور ربوده می‌شوند تا از آنها به عنوان رزمنده استفاده شود. بسیاری دیگر نیز به طور غیرقانونی وادار به باربری، آشپزی، نگهبانی، مستخدمی، پیغام‌بری و یا جاسوسی می‌شوند. دختران جوان ممکن است وادار به ازدواج و یا داشتن رابطه جنسی با جنگجویان مرد شوند. به شکل کلی، کودکان سرباز پسر و دختر اغلب از لحاظ جنسی مورد سواستفاده قرار می‌گیرند.

دبی از موقعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بالاتری برخوردار هستند.

فقدان قانونمندی، کمبود امکانات لازم در کشور، فقدان همکاری داخلی و بین‌المللی، سطح توسعه یافتگی کشور و سودآوری را می‌توان از عواملی دانست که به رشد قاچاق انسان در ایران و در بسیاری دیگر از کشورهای جهان، کمک می‌کند. در نظام قضایی ایران بیشتر قوانین، در رابطه با قاچاق ارز، مواد مخدر، کالای تجاری، اسلحه و دارو وضع شده است و در مورد قاچاق انسان، در بسیاری از موارد این قربانی است که متهم نهایی نام می‌گیرد.

کمبود اعضای بدن قابل پیوند در دنیا نیز یکی از دلایل اصلی قاچاق انسان‌ها عنوان شده است. دریافت‌کنندگان این اعضا اغلب افرادی ثروتمند هستند. در حالی که قربانیان معمولاً در زمره‌ی افراد فقیر و دارای سطح تحصیلات پایین قرار می‌گیرند. در مورد آسیب‌های قاچاق انسان می‌توان گفت که این پدیده در درجه اول خود افراد قاچاق شده را دچار آسیب و زیان می‌کند. قاچاقیان با استفاده بیش از حد خشونت علیه قربانیان برای حفظ کنترل بر آن‌ها، با مصادره اسناد و تعیین حد و حدود برای آن‌ها، چنان تاثیر جسمی و روانی بر روی قربانیان می‌گذارند که فراموش کردن‌اش برای قربانیان به سختی ممکن است. افزایش ناامنی، ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی متعدد، آسیب‌های بهداشتی، افزایش تبعیض و خشونت‌های قومی و نژادی و ... همه و همه از آسیب‌هایی است که باندهای قاچاق انسان به جوامع وارد می‌کنند.

بر اساس گزارش بنیاد حقوق بشری «واک فری» در استرالیا که در تاریخ ۲۶ آبان ماه سال گذشته منتشر شد، حدود ۲۶ میلیون زن، مرد و کودک در سراسر جهان در بردگی به سر می‌برند. به گفته این بنیاد، برده‌داری مدرن چهره‌های گوناگون دارد؛ کودکانی هستند که محروم از حق تحصیل‌اند چون مجبور به کار کردن یا ازدواج زود هنگام می‌شوند؛ مردانی هستند که به خاطر بدهی‌های سنگین به کارفرمای خود نمی‌توانند از کارشان

استعفا دهند؛ همچنین زنان و دخترانی هستند که بدون حق و حقوق به کار خانگی مشغول‌اند و با آنان به خشونت رفتار می‌شود.

در گزارش سالانه وزارت امور خارجه آمریکا که روز دوشنبه پنجم مرداد در مورد قاچاق انسان در دنیا منتشر شده، ایران در کنار کشورهایی چون روسیه، لیبی، سوریه، یمن، ونزوئلا، کره‌شمالی، سودان جنوبی و زیمباوه در رده‌ی بدترین کشورها قرار گرفته است. در گزارش وزارت امور خارجه آمریکا به کار اجباری و روسپیگری اشاره شده است و ایران در فهرست سیاه کشورهایی شمرده شده است که اقدامات کافی، برای از میان برداشتن این پدیده‌ها، انجام نمی‌دهد.

این اولین باری نیست که ایران به عنوان یکی از بدترین کشورها چه در زمینه مبارزه و چه در زمینه پیشگیری از این پدیده تلخ اجتماعی و یا حمایت از قربانیان قاچاق انسان شناخته شده است. گزارش‌های سال‌های اخیر نشان دهنده آن است که تلاشی از سوی دولت برای رفع این پدیده صورت نگرفته و این در حالی است که کشورهای همسایه ایران، همچون افغانستان و عراق در پی بهبود بخشیدن قوانین و مقررات خود در این زمینه هستند.

ایران در این گزارش به عنوان مبداء، مسیر و مقصد شبکه‌های قاچاق انسان برای کار اجباری و برده‌داری جنسی عنوان شده است. به این معنی که ایرانیان خود در معرض قاچاق شدن قرار دارند؛ کشور ایران از جمله کشورهایی است که در مسیر قاچاق انسان از کشورهای مختلف قرار دارد و یا این‌که کشور

فقدان قانونمندی، کمبود امکانات لازم در کشور، فقدان همکاری داخلی و بین‌المللی، سطح توسعه یافتگی کشور و سودآوری را می‌توان از عواملی دانست که به رشد قاچاق انسان در ایران و در بسیاری دیگر از کشورهای جهان، کمک می‌کند. در نظام قضایی ایران بیشتر قوانین، در رابطه با قاچاق ارز، مواد مخدر، کالای تجاری، اسلحه و دارو وضع شده است و در مورد قاچاق انسان، در بسیاری از موارد این قربانی است که متهم نهایی نام می‌گیرد.

از سال ۲۰۰۹ تا کنون، گزارش‌ها از افزایش قاچاق زنان و دختران از ایران و یا از مسیر ایران به کشورهای حاشیه خلیج فارس، که در آن گروه‌های سازمان یافته‌ای در زمینه سوءاستفاده جنسی از زنان وجود دارد، خبر می‌دهد. برخی از زنان قاچاق شده به این کشورها، به اجبار، تن به ازدواج می‌دهند. این در حالی است که در سال ۲۰۱۳ نیز مواردی مبنی بر قاچاق دختران و زنان ایرانی به منطقه کردستان عراق برای روسپیگری گزارش شده بود. در شهرهای تهران، تبریز و آستارا نیز تعداد دختران نوجوانی که به روسپیگری روی می‌آورند؛ هم‌چنان سیر صعودی دارد. از طرف دیگر گروه‌های تبهکار سازمان یافته در تهران، کودکان و مهاجر را به سمت تكدی‌گری سوق می‌دهند.

ایران، مقصدی برای افرادی است که توسط قاچاقچیان برای روسپیگری و یا کار اجباری وارد شده‌اند.

در مقدمه این گزارش ذکر شده است که رتبه حدود ۱۸ کشور بالا رفته، ۱۸ کشور هم‌تنزل رتبه داشته‌اند. در مجموع رتبه بندی کشورها به قرار زیر است: ۳۱ کشور در رتبه نخست، ۸۹ کشور در رتبه دوم و ۲۳ کشور هم‌در رتبه سوم قرار گرفته‌اند که ۴۴ کشور از کشورهای رتبه دوم در فهرست کشورهای تحت نظر قرار دارند.

بر اساس این گزارش، کشورهای جهان در زمینه مقابله با قاچاق انسان، کار اجباری و برده‌داری جنسی به گروه‌های مختلفی تقسیم شده‌اند. گروه اول کشورهایی هستند که با قوانین حقوقی روشن تلاش می‌کنند با قاچاق انسان و برده‌داری مدرن مقابله کنند. کشورهای اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا در این دسته قرار دارند. گروه دوم، کشورهای هستند که عزم خود را برای مقابله بیشتر با قاچاق انسان نشان داده‌اند. در این دسته

کشورهایی هم که تلاش می‌کنند تا رتبه خود را به گروه دوم برسانند قرار داده شده‌اند؛ از جمله عراق و افغانستان در دسته کشورهای قرار دارند که تلاش می‌کنند به گروه دوم رسند. آخرین دسته کشورهای هستند که در گروه سوم قرار می‌گیرند و بدترین وضعیت را در زمینه قاچاق انسان دارند و ایران نیز به همراه ۲۲ کشور دیگر در این گروه قرار دارد.

به دلیل نبود ان‌جی‌او‌های فعال در زمینه جلوگیری از قاچاق انسان در ایران و حمایت از قربانیان، دستیابی به اطلاعات دقیق از تعداد مردان، زنان و کودکانی که از این طریق مورد استفاده جنسی و یا کار اجباری در ایران قرار می‌گیرند، دشوار است اما بنا بر گزارش‌هایی که به وزارت امورخارجه آمریکا رسیده است، دختران و پسران جوان و زنان ایرانی، عمده افرادی را تشکیل می‌دهند که به کشورهای حاشیه خلیج فارس و کشورهای اروپایی فرستاده می‌شوند.

از سال ۲۰۰۹ تا کنون، گزارش‌ها از افزایش قاچاق زنان و دختران از ایران و یا از مسیر ایران به کشورهای حاشیه خلیج فارس، که در آن گروه‌های سازمان یافته‌ای در زمینه سوءاستفاده جنسی از زنان وجود دارد، خبر می‌دهد. برخی از زنان قاچاق شده به این کشورها، به اجبار، تن به ازدواج می‌دهند.

این در حالی است که در سال ۲۰۱۳ نیز مواردی مبنی بر قاچاق دختران و زنان ایرانی به منطقه کردستان عراق برای روسپیگری گزارش شده بود. در شهرهای تهران، تبریز و آستارا نیز تعداد دختران نوجوانی که به روسپیگری روی می‌آورند؛ هم‌چنان سیر صعودی دارد. از طرف دیگر گروه‌های تبهکار سازمان یافته در شهرستان‌ها و تهران، کودکان ایرانی و مهاجر را به سمت تكدی‌گری سوق می‌دهند. در این بین سواستفاده‌های جسمی و جنسی، معتاد کردن این کودکان و به کار گیری آن‌ها در کارهای طاقت‌فرسا در کارگاه‌ها و کارخانه‌ها نیز از جمله هدف‌های این باندها، شناخته شده است. از این جمله‌اند کودکان و نوجوانان افغان که بیشتر در ساخت و ساز و کشاورزی در ایران به کار گرفته می‌شوند. از سوی دیگر پسران نوجوان افغان در معرض تجربه‌ی سواستفاده جنسی و یا سواستفاده توسط کارفرمایان و هم‌چنین تهدید از سوی مقامات دولتی ایران قرار دارند.

در گزارش وزارت امور خارجه آمریکا عنوان شده است که با وجود چنین وضعیتی، استانداردهای خاصی از سوی دولت ایران برای از بین بردن قاچاق انسان تعیین و تلاش‌های قابل ملاحظه‌ای دیده نشده است. هم‌چنین ذکر شده است که دولت ایران گامی در جهت حفاظت از قربانیان قاچاق انسان برداشته است. در مواردی نیز دیده شده است که قربانیان قاچاق از سوی دولت ایران به کشورهای خود فرستاده و در آن‌جا با مشکلات فراوان و یا مجازات‌های سنگین روبه‌رو شده‌اند. به این ترتیب به ایران توصیه شده است که به بررسی و محاکمه مجرمان قاچاق انسان بپردازد و شفافیت بیشتری در سیاست‌های ضد قاچاق صورت به خرج دهد. به این گونه که ایران فعالیت‌های خود با سازمان‌های بین‌المللی در زمینه مبارزه با قاچاق انسان را گسترش دهد و از طریق فعالیت و مشارکت با این سازمان‌ها، قربانیان را شناسایی کند و از آن‌ها حفاظت‌های ویژه مانند دادن سرپناه و خدمات پزشکی، روانی و کمک‌های حقوقی به عمل بیاورد. کنترل دقیق در مرزها و اتخاذ تدابیر قاطع و بازدارنده قضایی، انتظامی، اطلاعاتی و امنیتی به موازات اطلاع‌رسانی و آگاهی بخش عمومی از جمله مولفه‌های اثرگذار در جهت مبارزه با پدیده قاچاق انسان عنوان شده است.

رویکرد قوانین داخلی و بین‌المللی به قاچاق انسان

دنا دادبه / حقوق‌دان - «پروتکل الحاقی کنوانسیون سازمان ملل علیه جرایم سازمان یافته فراملی» آخرین و کامل‌ترین سندی است که جرم قاچاق انسان را برای اولین بار با توافق کلیه کشورهای امضا کننده تعریف کرده است. طبق تعریف این پروتکل «قاچاق انسان» به معنای جلب افراد، حمل و نقل، جابجایی، پناه دادن یا تحویل گرفتن افراد، به وسیله تهدید یا استفاده از زور و یا دیگر اشکال اجبار، آدم ربایی، کلاهبرداری، فریب، سوءاستفاده از قدرت و یا موقعیت آسیب پذیری، یا دادن یا گرفتن پول یا منافع برای کسب رضایت فردی که کنترل فرد دیگری را در دست دارد، به منظور بهره‌کشی (استثمار) می‌باشد. بهره‌کشی شامل بهره‌کشی جنسی یا دیگر اشکال سوءاستفاده جنسی، کار یا خدمات اجباری، برده داری یا اشکال مشابه برده داری، بندگی یا برداشتن اعضای بدن است.

می‌شود.

کنوانسیون پالمو دولتها را موظف کرده تا این جرم را در قوانین داخلی خود نیز جرم‌انگاری کنند. مهم‌ترین کنوانسیون علیه قاچاق انسان پروتکل الحاقی کنوانسیون سازمان ملل علیه جرایم سازمان یافته فراملی در سال ۲۰۰۰ با هدف بازدارندگی و تعزیر جرم قاچاق انسان خصوصا کودکان و زنان است.

امضا کنندگان این کنوانسیون بحث‌های مفصلی در باب رضایت قربانی انجام دادند و در نهایت به دلیل این که بعضی قربانیان در وهله اول با رضایت خودشان فریب امیدهای واهی قاچاقچی را می‌خورند، رضایت اولیه قربانی را به معنای رضایت او در همه مراحل قاچاق ندانسته‌اند. همین موضوع نشان‌دهنده برداشتن گامی بلند در جهت جرم‌انگاری قاچاق انسان محسوب می‌شود.

بنابر گزارش سازمان بین‌المللی کار، درآمد ناشی از کار اجباری حاصل از قاچاق انسان سالیانه ۳۲ میلیارد دلار است که ۱۰ میلیارد دلار آن متعلق به قاره آسیا است. در این میان اما سهم ایران را نمی‌توان نادیده گرفت. ایران، هم به عنوان کشور مبدا یعنی به لحاظ کشوری که فرستنده زنان و دختران به کشورهای همسایه خصوصا کشورهای عربی است و هم به عنوان کشور ترانزیت برای زنان و کودکانی که از کشورهای بنگلادش، پاکستان و افغانستان به کشورهای اروپایی فرستاده می‌شوند، نقش مهمی ایفا می‌کند. متأسفانه قانون مجازات اسلامی با وجود اهمیت این موضوع اشاره‌ای به آن نکرده است.

این در حالی است که وزارت امور خارجه در ایران قانونی برای مبارزه با قاچاق انسان با در نظر گرفتن همان جنبه فراملی و سازمان یافته در سال ۱۳۸۳ تدوین کرده است. متأسفانه این قانون فقط نسبت به موارد فراملی قاچاق

اعمال می‌شود. یکی از نکات جالب این قانون شرط نکردن عدم رضایت قربانی است. بر اساس بند ب ماده دو، رضایت یا عدم رضایت قربانی هیچ تاثیری در جرم‌انگاری عمل قاچاق ندارد. با این وصف زن و یا دختری که با قصد قبلی و رضایت خود برای ازدواج با مردی با ملیت دیگر به قاچاقچی مبلغی پرداخت می‌کند تا او را از کشور خارج کند نیز تحت شمول این قانون قرار می‌گیرد و فرد منتقل کننده مجرم تلقی می‌شود. هر چند به نظر می‌رسد این بند اصل آزادی اراده را زیر سوال برده است ولی؛ با افزودن قید «سازمان یافته» و در نظر گرفتن شرایط دختری که به دلیل زیر سن قانونی بودن آزادانه نتوانسته از کشور خارج شود و همسر خود را آزادانه انتخاب کند، می‌توان گفت این قانون سعی بر این داشته است کلیه اقدامات سازمان یافته گروهی را که منجر به قاچاق انسانی با هدف بهره‌کشی است، جرم اعلام کند. بند الف ماده یک همین قانون در تعریف قاچاق این گونه اشعار می‌دارد: «خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیر مجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوء استفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوء استفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده، به قصد فحشا یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج».

از سوی دیگر هدف از انتقال افراد برای قانون‌گذار مهم است. این اهداف شامل فحشا، برداشت اعضای بدن، بردگی و ازدواج است. با این وصف قاچاقچی که افراد ممنوع‌الخروج را از کشور خارج می‌کند، تحت شمول این قانون نمی‌گنجد. یکی دیگر از نکات مهم این قانون در نظر گرفتن اشد مجازات برای قاچاق کردن افراد زیر سن ۱۸ سال است. بر اساس تبصره ماده دو در صورتی که قاچاق فرد زیر ۱۸ سال از مصادیق محاربه و افساد فی‌الارض نباشد، مستحق حداکثر مجازات مقرر در

همین قانون است. علاوه بر این گستره شمول این قانون به مرزهای جغرافیایی ایران محدود نمی‌شود. براساس ماده هفت این قانون هر تبعه ایرانی که در خارج از قلمرو ایران مرتکب یکی از جرایم مقرر در این قانون شود، مشمول مقررات این قانون خواهد بود. ایران در زمینه قاچاق انسان اسناد ۱۹۲۱، ۱۹۱۰، ۱۹۰۴ و ۱۹۳۳ سازمان ملل متحد را امضا کرده است. پس از آن در کنوانسیون ۱۹۴۹ نیز پروتکل اصلاحی را برای تایید دوباره سه سند نخست به تصویب رساند، اما با وجود این که خود از امضاکنندگان قطع‌نامه مجمع عمومی برای تصویب کنوانسیون ۱۹۴۹ بود، بعداً از امضای خود کنوانسیون خودداری کرد. از سوی دیگر به دلیل این که ایران «کنوانسیون ۱۹۷۹ رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان» را هم امضا نکرده است، تعهدی بین‌المللی برای مبارزه با خشونت علیه زنان از جمله قاچاق آنان طبق ماده ششم آن سند ندارد و شاید تنها توافق‌نامه استرداد که میان دولت ایران و برخی از کشورها منعقد شده است، در این زمینه قابل استناد باشد؛ اما در این توافق‌نامه فقط به لزوم استرداد مجرمان میان کشورهای طرف معاهده اشاره شده است، بدون اینکه اشاره مستقیمی به بزهکاران قاچاق شده باشد.

وزارت امور خارجه در ایران قانونی برای مبارزه با قاچاق انسان با در نظر گرفتن همان جنبه فراملی و سازمان یافته در سال ۱۳۸۳ تدوین کرده است. یکی از نکات جالب این قانون شرط نکردن عدم رضایت قربانی است. بر اساس بند ب ماده دو، رضایت یا عدم رضایت قربانی هیچ تاثیری در جرم‌انگاری عمل قاچاق ندارد. با این وصف زن و یا دختری که با قصد قبلی و رضایت خود برای ازدواج با مردی با ملیت دیگر به قاچاقچی مبلغی پرداخت می‌کند تا او را از کشور خارج کند نیز تحت شمول این قانون قرار می‌گیرد و فرد منتقل کننده مجرم تلقی می‌شود. ماده یک همین قانون در تعریف قاچاق این گونه اشعار می‌دارد: «خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیر مجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوء استفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوء استفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده، به قصد فحشا یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج».

کودکانی در انتظار مشتری

مهم‌ترین عامل فروش کودکان، فقر مالی است. خانواده‌هایی که به دلیل مشکلات مالی، نوزادان یا کودکان خود را به فروش می‌رسانند و گاه در ازای آن‌ها تنها به اندازه‌ی مصرف مواد مخدر آن‌هم برای چند شب پول به دست می‌آورند. برخی نیز کودکان را برای بهره‌بری جنسی در ازای پول در اختیار دیگران قرار می‌دهند؛ کودکانی که تن‌شان برای چند ساعت یا یک روز برای آزار جنسی اجاره داده می‌شود. این کودکان پس از فروخته شدن یا به عنوان کارگر در کارگاه‌ها و معادن به کار گماشته می‌شوند یا از آن‌ها در پورنوگرافی استفاده می‌شوند. بسیاری نیز برای خرید و فروش مواد مخدر به کار گرفته می‌شوند.

آیدا قجر

خرید و فروش کودکان در ایران مساله‌ی تازه‌ای نیست، آن‌ها سال‌هاست که در حاشیه‌های شهر یا در شهرهای بزرگ به مبلغ ناچیزی فروخته می‌شوند؛ کودکانی که بدون کودکی کردن به ناگاه بزرگ می‌شوند، به کار گماشته شده یا تن‌شان به میدان هوس‌رانی دیگران تبدیل می‌شود. نوشتن از این معضل اجتماعی اما هیچ منبع مستند آماری ندارد و صرفاً واقعیتی را یادآوری می‌کند که هر روزه در کوچه و خیابان‌های شهرهای ایران، تکرار می‌شود.

مهم‌ترین عامل فروش کودکان، فقر مالی است. خانواده‌هایی که به دلیل مشکلات مالی، نوزادان یا کودکان خود را به فروش می‌رسانند و گاه در ازای آن‌ها تنها به اندازه‌ی مصرف مواد مخدر آن‌هم برای چند شب پول به دست می‌آورند. برخی نیز کودکان را برای بهره‌بری جنسی در ازای پول در اختیار دیگران قرار می‌دهند؛ کودکانی که تن‌شان برای چند ساعت یا یک روز برای آزار جنسی اجاره داده می‌شود. این کودکان پس از فروخته شدن یا به عنوان کارگر در کارگاه‌ها و معادن به کار گماشته می‌شوند یا از آن‌ها در پورنوگرافی استفاده می‌شوند. بسیاری نیز برای خرید و فروش مواد مخدر به کار گرفته می‌شوند.

بیشتر این کودکان یا برای گدایی و کار در خیابان خریداری

می‌شوند یا برای قاچاق، بسیاری نیز تن‌شان هزینه‌ی این فروش انسان می‌شود. برخی از آن‌ها اما به عنوان بدهی به طلب‌کار پرداخت می‌شوند یا به ازدواج طلب‌کار یا اقوام او در می‌آیند. قیمت آن‌ها از صد هزار تومان تا ۱۰ میلیون تومان تفاوت دارد؛ معضلی که البته نه در آمارهای رسمی جمهوری اسلامی وجود دارد و نه در معضلاتی که دولت‌مردان را به خود مشغول کرده باشد.

بر اساس گزارش‌های منتشر شده، فروش نوزاد در بیمارستان‌های دولتی بالاست و نوزادانی که یا ناخواسته به دنیا آمده‌اند یا خانواده‌شان در شرایط مالی اسفباری هستند، از ۳ تا ۱۰ میلیون تومان به فروش می‌رسند. دلالاتی در این بیمارستان‌ها حضور دارند که زنانی را که ممکن است تمایل به این کار داشته باشند شناسایی می‌کنند. دختران جوانی که کودکی ناخواسته را باردار هستند یکی از هدف‌های اصلی این دلالتان هستند. وعده‌ی آن‌ها به مادران این نوزادان، واگذاری آن‌ها ه خانواده‌های نابارور است اما بسیاری از این نوزادان به عنوان وسیله‌ای برای تحریک عاطفه‌ی مردم در گدایی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

به غیر از نوزادان، بسیاری از کودکان کاری که اگر سر بچرخانیم در شهرهای مختلف ایران بر سر هر چهارراه و

در هر کوچه و خیابانی دیده می‌شوند نیز از جمله کودکانی هستند که از پدر و مادرهایشان خریداری شده یا اجاره گرفته شده‌اند. پیش‌تر خبرگزاری مهر با انتشار گزارشی خبر داده بود که کودکان برای گدایی تا ماهی ۱ میلیون تومان اجاره داده می‌شوند. رضا جهانگیری‌فر، معاون توسعه خدمات اجتماعی شهرداری نیز از کاهش سن گدایی در ایران خبر داده بود که «از نوجوانی به کودکی رسیده است».

شرایط نگهداری این کودکان نیز طبق گزارش‌های منتشره، نامناسب توصیف شده است به طوری‌که آن‌ها را به شکل گروهی اسکان می‌دهند و از صبح تا شب مجبور به کار هستند. این کودکان به جای آن‌که به تحصیل مشغول شوند، هویت و آینده‌ی خود را در خیابان‌هایی می‌جویند که به شکل روزانه آن‌ها را در معرض بدترین خطرها قرار می‌دهد. اجاره‌ی این کودکان برای گدایی معادل ۲۰ تا ۳۵ هزار تومان در روز است.

یکی از این خطرها، سواستفاده جنسی از کودکان است. در مناطق حاشیه‌ای شهرهای بزرگ که محل مبادله‌ی مواد مخدر است، برخی از کودکان حتی به ازای فروش بیشتر به عنوان اشانسیون برای چند ساعت در اختیار خریدار قرار می‌گیرند تا از بدن آن‌ها استفاده‌ی جنسی حاصل شود.

یکی از مددکارانی که فعالیت خود را به این گروه از کودکان اختصاص داده به حقوق ما گفت که متأسفانه این کودکان باور کرده‌اند که وظیفه‌شان کسب درآمد به وسیله‌ی تن دادن به سواستفاده جنسی است: «ما پرونده‌هایی داشتیم که دختران به ازای فروش بیشتر الکل و مواد مخدر به خریداران پیشنهاد می‌شوند. انگار که این کودکان و تن‌هایشان جایزه‌ای‌ست که فروشندگان مقرر کرده‌اند. برخی از این کودکان نیز در ازای یک شیشه لاک ناخن یا یک وعده غذا در حالی تن به قربانی شدن می‌دهند که هیچ علمی از عواقب آن ندارند.

این مددکار همچنین از کودکانی خبر داد که خانواده‌های‌شان آن‌ها را نمی‌پذیرند: «بعضی از خانواده‌هایی که خودشان کودکان را برای کار به خیابان فرستاده‌اند پس از آن که مطلع می‌شوند فرزندشان در همین خیابان مورد آزار و سواستفاده جنسی قرار گرفته، از پذیرفتن آن‌ها خودداری می‌کنند. این خانواده‌ها آبروی خود را در خطر می‌بینند؛ در نتیجه یا فرزندانشان را برای همیشه به خیابان می‌فرستند یا آن‌که آن‌ها را می‌فروشند. اگر فرزند دختر باشد مشکل بدتر است چون به خیال این خانواده‌ها در چنین حالتی نخواهند توانست دخترشان را به ازدواج کسی درآورند. پس بار مالی اضافی نمی‌خواهند و با فروش آن‌ها پول هم در می‌آورند».

برخی گزارش‌ها نیز حاکی از فروش کودکان در شهرهای مرزی و جنوبی ایران است. در این شهرها کودکان در بیشترین حالت به مبلغ ۵ میلیون تومان فروخته و به کشورهای خلیج فارس فرستاده می‌شوند. به گفته خبرنگاری که چندین سال در کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس مشغول به کار بوده، خانواده‌هایی که این کودکان را از دلالتان خریداری می‌کنند، یا آن‌ها را به فرزندگی قبول می‌کنند یا به همسری.

کودکان و حتی نوزادان در شهرهای جنوبی ایران توسط دلالتان خریداری شده و به کشورهای عربی خلیج فارس فرستاده می‌شوند. در بیشتر موارد دختران تا زمان بلوغ نگهداری می‌شوند و سپس به ازدواج مرد خانواده در خواهند آمد. مواردی نیز وجود داشته که خانواده‌ای پس از خرید کودک از ایران، او را به فرد دیگری فروخته‌اند. با این خرید و فروش‌ها بر آن‌ها می‌گذرد، خبر ندارد.

در میان کودکانی که هر روزه در گوشه و کنار ایران خرید و فروش می‌شوند، شمار بالایی از کودکان افغان نیز وجود دارند که بیشتر آن‌ها برای کسب درآمد از افغانستان به این کشور قاچاق شده‌اند. کودکانی که در خانه‌های تیمی زندگی می‌کنند و مرتب از سوی هم‌خانه‌های خود مورد آزار جنسی قرار می‌گیرند. بنا به گزارش کمیسیون حقوق بشر افغانستان، قاچاق کودکان به ایران در سال جاری ۱۰ درصد افزایش داشته است.

آماری که این کمیسیون و البته مقامات افغانستان ارائه کرده‌اند بر اساس شمار کودکانی‌ست که از ایران به افغانستان فرستاده شدند؛ وگرنه آمار و رقم مشخصی از این نوع قاچاق وجود ندارد. بر اساس گزارش این کمیسیون در ۹ ماه نخست سال جاری خورشیدی ۸ هزار کودک از ایران خارج و به افغانستان برگردانده شده‌اند.

انستیتو جنگ و صلح نیز در گزارشی که ماه مارس سال ۲۰۱۱ منتشر کرد، خبر داد که «این کودکان مدتی که در کمپ ترانزیت برای پس فرستاده شدن نگهداری می‌شوند مجبور به کار کردن شده و به آن‌ها غذا نیز داده نمی‌شود. آن‌ها همچنین در محل بزرگسالان نگهداری می‌شدند که این مساله کودکان را در معرض خطر بیشتری قرار می‌دهد». برخی از این کودکان در حالی به افغانستان فرستاده می‌شوند که تا به حال در این کشور زندگی نکرده و والدین‌شان در ایران هستند. عبدالمجید ۱۲ ساله یکی از این کودکان است: «هر شب خواب می‌بینم که والدین و خواهر و برادرانم در جست و جوی من هستند و هر روز صبح گریان از خواب بیدار می‌شوم».

کودکان و حتی نوزادان در شهرهای جنوبی ایران توسط دلالتان خریداری شده و به کشورهای عربی خلیج فارس فرستاده می‌شوند. در بیشتر موارد دختران تا زمان بلوغ نگهداری می‌شوند و سپس به ازدواج مرد خانواده در خواهند آمد. مواردی نیز وجود داشته که خانواده‌ای پس از خرید کودک از ایران، او را به فرد دیگری فروخته‌اند. با این خرید و فروش‌ها بر آن‌ها می‌گذرد، خبر ندارد.

در میان کودکانی که هر روزه در گوشه و کنار ایران خرید و فروش می‌شوند، شمار بالایی از کودکان افغان نیز وجود دارند که بیشتر آن‌ها برای کسب درآمد از افغانستان به این کشور قاچاق شده‌اند. کودکانی که در خانه‌های تیمی زندگی می‌کنند و مرتب از سوی هم‌خانه‌های خود مورد آزار جنسی قرار می‌گیرند.

ایران چهار راهی بزرگ برای تجارتی نامشروع

THE HUMAN TRADE

• قاچاق زنان و دختران

یافته‌های تحقیقی که با همکاری امور مشارکت زنان و کمیته سازمان دفاع از قربانیان خشونت انجام شده است، نشان می‌دهد که قربانیان عموماً بین ۱۴ تا ۲۵ سال دارند و در اکثر موارد کشمکش‌های درون خانواده، اعتیاد والدین، طلاق، فقر، مسکن نامناسب، سکونت در مناطق پرجمعیت و حاشیه‌نشینی شهرهای بزرگ موجب می‌شود تا دختران محیط نامساعد خانواده را ترک کنند. در برخی موارد نیز دیده شده است که پدر خانواده مجبور به فروش دختران خود می‌شود. کار اجباری در خانه و یا کارگاه و کارخانه و یا بردگی جنسی نیز حاصل این پدیده‌ی اجتماعی در جوامع گوناگون است. (۲)

در سال‌های اخیر، سخن از افزایش قاچاق زنان و دختران در استان‌های مرزی ایران و روند صعودی سن قاچاق دختران کمتر از ۱۴ سال به میان آمده است. بنا به تحقیقی که جمهوری اسلامی در سال ۸۲ انجام داده، روندی رو به افزایش در زمینه قاچاق زنان و دختران به کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس، پاکستان، افغانستان و به طور محدود به کشورهای اروپایی و آسیایی در جریان است. تاکنون آمار رسمی از میزان قاچاق انسان به خارج از ایران منتشر نشده و مسوولان امنیتی و سیاسی کشور معمولاً در برابر این پدیده ساکت بوده‌اند. با وجود این هر از چند گاهی، از کشف و انهدام باندهای قاچاق انسان در ایران خبرهایی دیده می‌شود اما هیچ‌گاه بررسی لازم در خصوص این پدیده اجتماعی صورت نگرفته است. در بحث قاچاق انسان که با نام دیگر برده‌داری مدرن نیز از آن یاد می‌شود، مردان و پسران همواره در رده‌ی سوم و

حقوق ما- وقتی سخن از قاچاق انسان به میان می‌آید، قاچاق زنان و دختران، کودکان، قاچاق اعضای بدن و سرانجام بهره‌کشی از نیروی کار از مواردی است که بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. در میان قاره‌های پنج‌گانه، قاره آسیا و به ویژه کشورهای واقع در جنوب، شرق و جنوب شرقی آسیا یکی از حساس‌ترین مناطق دنیا در زمینه قاچاق انسان است که به علت وفور جمعیت و اقتصاد ناکارآمد نسبت به سایر مناطق دنیا، به میزان بیشتری درگیر این پدیده هستند، تا جایی که به قاچاق انسان به‌ویژه زنان و کودکان در این منطقه به صورت یک صنعت پررونق نگاه می‌شود. ایران نیز در زمره کشورهای آسیایی قرار دارد که به عنوان مبدا، مسیر و مقصد باندهای قاچاق انسان شناخته می‌شود.

• معاهدات و اسناد بین‌المللی

اقداماتی که در سطح بین‌المللی برای پیشگیری و سرکوب قاچاق انسان انجام شده در بیش‌تر موارد به صورت معاهدات و اسناد بین‌المللی پا به عرصه گذاشته است. برخی از این اسناد عبارتند از: کنوانسیون منع بردگی، مصوب ۱۹۲۶ میلادی، قرارداد تکمیل منع بردگی و برده‌فروشی و عملیات و ترتیباتی که مشابه بردگی است مصوب ۱۹۲۶ میلادی، اعلامیه جهانی حقوق بشر ماده ۴، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶، اساس‌نامه دیوان کیفری بین‌المللی، کنوانسیون رفع تبعیض از زنان، و اسناد و کنوانسیون‌های راجع به کودکان به ویژه کنوانسیون حقوق کودک و پروتکل اختیاری آن که به گونه‌ای فرعی به بحث قاچاق انسان در درون مباحث کلی‌تر اشاره داشته‌اند. (۱)

یک پزشک، سه ماما، سه پرستار و دو کارمند ثبت احوال فعالیت می‌کردند. ماماها فروشنده و زوج‌های نابارور را شناسایی می‌کردند و زن باردار نیز در کلینیک شخصی پزشک این گروه بستری می‌شد. این پزشک پس از به دنیا آمدن کودک، برای او گواهی تولد جعلی با مهر بیمارستان یا زایشگاه تهیه می‌کرد و دو کارمند ثبت احوال نیز شناسنامه‌ی آن‌ها را به اسم خریداران صادر می‌کردند. قیمت هر نوزاد در آن پرونده ۱۰ میلیون تومان ذکر شده بود که ۱ میلیون تومان آن به فروشنده‌ها می‌رسید. به گفته اعضای این باند بیشتر مشتری‌ها از اهالی کشورهای خلیج فارس بودند و بیشتر نوزادان دختر می‌خواستند که قیمت‌شان از پسرها ۱ میلیون تومان بیشتر بوده است. در برخی موارد نیز این باند به خانواده‌ها می‌گفتند که فرزندشان در حین زایمان فوت کرده و به شکل «فله‌ای» همراه با دیگر کودکان فوت شده به خاک سپرده شده است؛ در حالی که این نوزادان فردای تولد به فروش می‌رسیدند.

اگرچه گزارش‌های مستند در خصوص خرید و فروش کودکان یا آمار دقیقی از این معضل اجتماعی وجود ندارد؛ اما عدم وجود این مستندات هرگز نمی‌تواند نافی از بین رفتن تن و روح کودکانی باشد که تمام موجودیت‌شان در چندین برگ اسکناس رنگی خلاصه می‌شود.

در سال گذشته گزارشی از «دروازه غار» تهران در روزنامه «اعتماد» سر و صدای بسیاری به همراه داشت و واکنش رسانه‌های داخلی و خارجی را برانگیخت. در این گزارش پرده از خشونت پنهان دیگری علیه کودکان برداشته شده؛ خشونتی که در دروازه غار تهران، هر روز به وقوع می‌پیوندد و کودکان حتی برای چند صد هزار تومان به اجاره گذاشته می‌شوند. خرید و فروش کودک در این منطقه امری پذیرفته شده است و نیاز مالی حرف اول را می‌زند. اما این گزارش و سر و صدای چند روزی رسانه‌ها در این خصوص مورد نقد بسیاری از فعالان حقوق کودک قرار گرفت؛ چرا که آن‌ها معتقد بودند این مساله صرفاً به جنجالی رسانه‌ای تبدیل شده و مسوولان جمهوری اسلامی نیز این معضل اجتماعی را مورد بررسی و رسیدگی قرار نمی‌دهند. این گروه باور دارند که با برخورد‌های امنیتی نمی‌توان به این معضل پایان داد. آن‌ها به تخریب «خاک سفید» و «تابک» اشاره دارند که اگرچه امروز به ویرانه‌ای تبدیل شده اما همچنان کودکان در خرابه‌های دیگر به فروش می‌رسند و این مساله رو به افزایش است. در سال ۱۳۸۵ اما اصفهان یکی از بزرگ‌ترین و پر سر و صداترین پرونده‌ها را در این خصوص داشت. در آن سال باندی در این شهر کشف شد که به مدت ۷ سال فعالیت داشت. اعضای این باند پس از بازداشت به فروش ۱۴۵ نوزاد اعتراف کرده بودند. در باند آن‌ها

بر اساس گزارش‌های سازمان ملل، قاچاق انسان در ایران خطرات کمتری از قاچاق مواد مخدر دارد و در قوانین دولت ایران جرم کمتری محسوب می‌شود. صندوق حمایت از کودکان سازمان ملل متحد اعلام کرده است که یک ششم کودکان در جهان جزو کودکان کار هستند. کودکان در رده سنی پنج تا ۱۴ سال، توسط عاملان دارای قدرت، در کشورهای مختلف، از جمله ایران خرید و فروش شده و به کار گمارده می‌شوند. طبق مصوبات قانون اساسی ایران، کار کودکان زیر ۱۵ سال ممنوع است، اما این مصوبات راه‌گریز را برای بهره‌کشی از کودکان باز گذاشته است. کارگاه‌هایی که کمتر از ۱۰ کارگر دارند مشمول قانون کار نمی‌شوند و به همین دلیل وزارت کار هیچ مسئولیتی را در رابطه با آن‌ها به عهده نمی‌گیرد و این بدین معنا است که کودکان در منازل و کارگاه‌های محلی به کار گرفته می‌شوند بدون آن‌که در صورت تخلف، امکان پیگرد قانونی برای صاحبان این کارگاه‌ها وجود داشته باشد.

چهارم، بعد از زنان و دختران قرار دارند. در بیش‌تر موارد زور، فریب و ارعاب از عواملی است که زنان و دختران را قربانی باندهای قاچاق می‌کند؛ اما فقر و کمبود امکانات، نیاز به پول برای رفع نیازهای نخستین، پول برای خانواده، کار، ماجراجویی، آینده بهتر و ... را نیز می‌توان از دلایل تن دادن به باندهای قاچاق انسان، برشمرد.

• قاچاق کودکان

قاچاق کودکان، شکل دیگری از قاچاق انسان است و پیامدهایی نظیر کار اجباری، بهره‌کشی و فحشا، پورنوگرافی، قطع عضو اعضای بدن کودکان و فروش آن به دنبال دارد. استثمار و قاچاق کودکان عامل اصلی ضربه به زیر بنای ساختار اجتماعی در کشوری مانند ایران محسوب می‌شود و این در حالی است که مقامات دولتی ایران یکی از متخلفین در مورد حقوق انسانی کودکان در جهان شناخته می‌شوند. از آنجایی که دولت ایران اقدامات بسیار کمی برای حل این مشکل انجام داده است، می‌توان آن‌را یکی از ناقضان بزرگ قوانین قاچاق انسان و بهره‌کشی از کودکان دانست.

بر اساس گزارش‌های سازمان ملل، قاچاق انسان در ایران خطرات کمتری از قاچاق مواد مخدر دارد و در قوانین دولت ایران جرم کمتری محسوب می‌شود. صندوق حمایت از کودکان سازمان ملل متحد اعلام کرده است که یک ششم کودکان در جهان جزو کودکان کار هستند. کودکان در رده سنی پنج تا ۱۴ سال، توسط عاملان دارای قدرت، در کشورهای مختلف، از جمله ایران خرید و فروش شده و به کار گمارده می‌شوند.

طبق مصوبات قانون اساسی ایران، کار کودکان زیر ۱۵ سال ممنوع است، اما این مصوبات راه‌گریز را برای بهره‌کشی از کودکان باز گذاشته است. کارگاه‌هایی که کمتر از ۱۰ کارگر دارند مشمول قانون کار نمی‌شوند و به همین دلیل وزارت کار هیچ مسئولیتی را در رابطه با آن‌ها به عهده نمی‌گیرد و این بدین معنا است که کودکان در منازل و کارگاه‌های محلی به کار گرفته می‌شوند بدون آن‌که در صورت تخلف، امکان پیگرد قانونی برای صاحبان این کارگاه‌ها وجود داشته باشد.

• قاچاق اعضای بدن

در بیش‌تر کشورهای دنیا، خرید و فروش اعضای بدن انسان ممنوع اعلام شده است و به همین دلیل این بازار، به صورت غیرقانونی شکل گرفته و قاچاقچیان اعضای بدن، آن‌را سازماندهی می‌کنند. در این زمینه دیده شده است که باندهای قاچاق اعضای بدن انسان در

پی متقاعد کردن افراد با وضعیت اقتصادی نابسامان، به فروش اعضای بدن خود هستند و در برابر اعضای بدن آن‌ها مبلغ ناچیزی در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند. (۳)

همچنین در ایران و در بسیاری دیگر از کشورهای دنیا دیده شده است که باندهای قاچاق اعضای بدن، با ربودن افراد مختلف و به ویژه کودکان، آنان را بی‌هوش کرده و اعضای بدن‌شان را در حالی که زنده هستند، از بدن‌شان جدا می‌کنند. این عمل در حالی رخ می‌دهد که بسیاری از این افراد و به خصوص کودکان جان خود را از دست می‌دهند و افرادی که زنده می‌مانند معمولاً دچار آسیب‌های جدی پزشکی و درگیر ویروس‌های مختلف در اثر عمل‌های جراحی در شرایط غیربهداشتی و نامناسب می‌شوند. بیماری‌هایی نظیر هپاتیت و یا ایدز از جمله مواردی است که در اثر این عمل‌های جراحی ناشیانه، قربانیان را گرفتار می‌کند و در کوتاه و یا بلند مدت، آن‌ها را از پای درمی‌آورد.

• راه‌کارهای پیشنهادی

تصویب قوانینی سخت‌تر برای قاچاقچیان انسان و روشن‌تر کردن قوانینی که هم‌اکنون در ایران در این زمینه وجود دارد، همکاری بیش‌تر با سازمان‌های بین‌المللی که در زمینه قاچاق انسان فعال هستند، حمایت از قربانیان قاچاق انسان در صورت بازگشت به کشور و معافیت آن‌ها از مجازات، از بین بردن تبعیض‌های اجتماعی و حمایت ویژه از زنان و کودکان، اصلاح قوانین در مورد حداقل سن ازدواج، مبارزه با فقر و ایجاد فرصت‌های برابری شغلی از مواردی است که می‌تواند به معضل قاچاق انسان در ایران کمک کند. (۴)

از آنجایی که قربانیان قاچاق انسان دچار آسیب‌های روحی و جسمی فراوانی شده‌اند، با تعیین نماینده قانونی و حقوقی برای آن‌ها، جلوگیری از افشای هویت آن‌ها برای عموم و به ویژه قاچاقچیان و حمایت عاطفی و مالی می‌توان کمک شایان توجهی به آن‌ها کرد. اقدامات فرهنگی و آموزشی نیز می‌تواند به جلوگیری از قربانی شدن زنان و دختران و کودکان در زمینه قاچاق انسان کمک فراوانی کند. این در حالی است که کشور ایران در مقایسه با کشورهای دیگر، کمتر به موضوع پیشگیری توجه می‌کند. نگاه امنیتی و یا قبیح خوانده شدن قاچاق باعث شده است که کودکان و نوجوانان در مدارس ایران در خصوص این پدیده اجتماعی آموزشی نبینند و همین مساله خطر گرفتار شدن آن‌ها در دام قاچاقچیان موارد مخدر را افزایش می‌دهد.

قاضی خوش‌ذوق گنبدی در طرحی ابتکاری برخی از مجرمان جرایم سبک را با استفاده از ظرفیت قانون مجازات اسلامی در راستای توسعه فرهنگ مطالعه و نیز ترویج اقدامات فرهنگی، به خرید کتاب به جای تحمل حبس محکوم می‌کند. به گزارش روزنامه آرمان، قاضی سیدقاسم نقی‌زاده موسوی رییس شعبه دوم دادگاه کیفری دو شهرستان گنبدکاووس در این زمینه با توجه به اینکه در قانون جدید توجه ویژه‌ای به مجازات‌های جایگزین حبس شده است، سعی دارد که این‌گونه مجازات‌ها را برای جرایمی که فاقد شاکی خصوصی بوده و نیز به ویژه درباره نوجوانان، افراد فاقد سابقه کیفری، جرایم سبک یا غیرعمدی یا با میزان خسارات وارده بسیار کم به شاکی، اعمال کند. نقی‌زاده موسوی در این زمینه گفت: «در راستای استفاده از ظرفیت‌های خوبی که در قانون وجود دارد، در دادگاه کیفری ۲ شهرستان گنبد در هر نامه اعزام

متهم به زندان اعلام شده که به وی ابلاغ کنند تا روز جلسه دادگاه پنج جلد کتاب مطالعه و خلاصه آن را به همراه یک حدیث ارسال نماید». او با بیان اینکه با استفاده از محل مجازات‌های جایگزین حبس اقدام به خرید کتاب برای کتابخانه زندان شهرستان گنبد کاووس شده است، افزود: «کتاب‌ها به نحوی انتخاب شده که برای همه زندانیان صرف‌نظر از میزان سواد و آگاهی و با هر میزان

معلومات و برای هر سنی قابل استفاده باشد، کتاب‌هایی به زبان خیلی ساده تا کتاب‌های تخصصی که بار علمی بالایی دربردارند از جمله این کتاب‌ها است.»

رییس شعبه دوم دادگاه کیفری دو گنبدکاووس با اشاره به اینکه حتی کتاب‌های قصه کودکان خردسال برای استفاده مادران آنان در زندان تهیه شده است، گفت که به اوراق کتاب‌ها مهر وقف‌نامه زده شده تا در حفظ و نگهداری آن دقت بیشتری صورت گیرد.

مصطفی پورمحمدی در یک نشست خبری در پاسخ به سوالی درباره اعدام‌های سال ۶۷ گفت: «تا وقتی انسان در شرایط جنگ قرار نگیرد، نمی‌تواند در خصوص حوادث آن سال‌ها به‌درستی قضاوت کند. حوادث سال ۶۷ هم از بحث جنگ تحمیلی جدا نیست و حتماً برای توضیح بیشتر نیاز به فرصت کافی است.»

وزیر دادگستری دولت حسن روحانی همچنین گفت: «ما از ابتدای انقلاب و در طول سال‌های جنگ تحمیلی با ضدانقلاب و نیروهایی روبه‌رو بودیم که قصد سرنگونی انقلاب با هدف جدایی‌طلبی داشتند و از هیچ جنایتی هم فروگذاری نمی‌کردند. به هر حال اگر جدیت نیروهای انقلابی در آن زمان نبود نمی‌توانستیم مقابل ضدانقلاب، گروهک‌ها و منافقین بایستیم. گفتیم تا وقتی انسان در شرایط جنگ قرار نگیرد نمی‌تواند در خصوص حوادث آن سال‌ها به درستی قضاوت کند. باید واقعت‌های جنگ را درک کنیم.»

علی شکوری‌راد، دبیرکل حزب اتحاد ملت ایران اسلامی توضیحاتی درباره بازداشت چند ساعته روز دوشنبه خود از سوی دادسرای اوین ارائه کرد و گفت که بازپرسی او ربطی به حزب اتحاد یا نشست خبری‌اش نداشته است. شکوری‌راد در بخشی از توضیحاتش در فضای مجازی با بیان اینکه پرونده مربوط به سال گذشته بود که تعدادی از دوستان مشارکت را احضار و ممنوع‌الخروج کردند، نوشته است: «پس از تفهیم اتهام فعالیت در حزب مشارکت و تبلیغ علیه نظام، (دادسرا) قرار وثیقه چهارصد میلیون تومانی صادر کرد که من قادر به تأمین وثیقه در آن ساعت نبودم بنابراین بازداشت شده و به انفرادی بند دوی الف فرستاده شدم؛ ولی ساعت هشت و ۲۰ دقیقه به یک سلول دو نفره منتقل شدم و در نهایت حدود ساعت ۹ (شب) آمدند گفتند به خانه زنگ بزن تا بیایند کفالت بدهند و آزاد شوی.»

دو هفته‌نامه الکترونیکی تخصصی حقوق بشر

ساحب امتیاز و مدیر مسؤل

سازمان حقوق بشر ایران

محمود امیری مقدم

سر دبیر

مدیار سعیر تژاد

ویراستار

علی مهتدی

تحریریه

علی مهتدی، شیدا جهان‌بین، آیدا قجر

صفحه بندی

زهرا علی پور

تعاس با مجله

journal@iranhr.net

«حقوق ما» در ویرایش مطالب آزاد است